

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย

"สิทธิ" และ "เสรีภาพ"

ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

ศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

ลำดับที่ ๔

“สิทธิ” และ “เสรีภาพ”
ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย
Freedom and Rights
in Thai Political History

ศ.ดร.อภัย งาม

“สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ
ศาสตราจารย์

วิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒๕๕๖

ชเนต อภรณ์สุวรรณ, 2491-

สิทธิ และ เสรีภาพ ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย =
Freedom and rights in Thai political history.

1. สิทธิพลเมือง--ไทย. 2. เสรีภาพ.

JC599

ISBN 978-616-314-061-6

eISBN 978-616-314-225-2

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๖

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) พฤษภาคม ๒๕๕๙

จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาคารธรรมศาสตร์ ๖๐ ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทร. ๐-๒๒๒๓-๙๒๓๒

(สำนักงานศูนย์วิจัยสิด โทร. ๐-๒๕๖๙-๒๘๕๙-๖๐)

Email address: unipress@tu.ac.th

จัดจำหน่ายโดยบริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)

อาคารทีซีไอเอฟทาวเวอร์ เลขที่ ๑๘๘๘/๘๗-๙๐ ชั้นที่ ๑๙

ถนนบางนา-ตราด แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

โทร. ๐-๒๗๓๙-๘๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๗๓๙-๘๓๕๖-๙

<http://www.se-ed.com>

พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา

นางจารวีวัฒน์ ชีวาพัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

แบบปกโดย นายณรงค์ฤทธิ์ สิงห์ทอง

ราคาเล่มละ 180.- บาท

สารบัญ

	หน้า
คำนำอธิการบดี	(๖)
คำนำผู้เขียน	(๘)
๑ ปัญหาและข้อคิดในการศึกษา ประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง	๓
๒ ความหมายของเสรีภาพในบริบททางการเมือง	๑๓
๓ ความคิดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ในประวัติศาสตร์สังคมไทยสยาม	๓๗
๔ การเคลื่อนไหวในความคิดเรื่องสิทธิ	๔๗
๕ แนวความคิดเรื่องสิทธิของนักคิดไทยกระแสหลัก	๖๕
๖ ความคิดสมัยใหม่ของสิทธิและเสรีภาพ	๘๗
๗ กำหนดคำ “เสรีภาพ”	๙๙
๘ กำหนด “ไทย” ไม่ใช่ “ทาส”	๑๑๑
๙ สิทธิเสรีภาพในระยะเปลี่ยนผ่าน	๑๔๓
๑๐ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน	๑๖๙
๑๑ จากสิทธิและเสรีภาพถึงสิทธิมนุษยชนไทย ในสถานการณ์สากล	๑๘๑
๑๒ สรุป	๑๙๕
บรรณานุกรม	๒๐๒

คำนำอธิการบดี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีโครงการผลิตหนังสือชุด “ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย” โดยมีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ให้แก่นักศึกษา ปัญญาชน และบุคคลที่สนใจโดยทั่วไป หนังสือชุดนี้เป็นความพยายามในการรวบรวมและหยิบยกประเด็นหรือคำสำคัญในแต่ละสาขาวิชาที่มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง

สำหรับหนังสือเล่มนี้ ซึ่งถือเป็นหนังสือลำดับที่ ๔ ในชุดดังกล่าว เขียนขึ้นโดย ศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ศาสตราจารย์ชานมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ ได้หยิบยกคำว่า **สิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทย** ซึ่งเป็นการขยายคำศัพท์คำว่าสิทธิและเสรีภาพ ผ่านมุมมองของนักประวัติศาสตร์ ที่พิจารณาจากประวัติศาสตร์การเมืองไทย

สิทธิ และเสรีภาพ เป็นคำที่มีการกล่าวถึงมาโดยตลอดช่วงเวลากว่าครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา และการเน้นข้อมูลเรื่องสิทธิและเสรีภาพย้อนไปยังประวัติศาสตร์ เป็นเรื่อง que แสดงให้เห็นภาพชัดเจนของการเมืองไทยอย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือชุดธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทยลำดับที่ ๔ เรื่อง “สิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทย” เล่มนี้ จะเป็นการเสริมสร้าง และเผยแพร่ความรู้ในประเด็นดังกล่าวให้แก่สังคมไทยในวงกว้าง อันจะเป็นการติดอาวุธทางปัญญา ตามเจตนารมณ์ของชุดหนังสือนี้

(ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำผู้เขียน

ความเรียงเรื่อง “สิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทย” เป็นงานเขียนค้นคว้าทางวิชาการภายใต้โครงการผลิตหนังสือชุด “ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย” ของฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอคำอธิบายในแนวคิดมโนทัศน์หลักๆ อย่างกะทัดรัด เพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นความสนใจและให้ความเข้าใจในลักษณะพื้นฐานกว้างๆ แก่นักศึกษาและผู้สนใจในประเด็นและหัวข้อนั้นๆ ได้

แนวคิดมโนทัศน์และการปฏิบัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นประเด็นและหัวข้อที่แพร่หลายและมีการอ้างอิงพูดถึงกันมากในหลายกลุ่มองค์กรภาคประชาชนและสถาบันทางการเมืองการปกครองของภาครัฐ ที่น่าสนใจคือความคิดในเรื่องดังกล่าวได้มีพัฒนาการและการแปรเปลี่ยนในความ

หมายและนัยของมันมาตลอดเวลา พูดได้ว่าความคิดว่าด้วย สิทธิและเสรีภาพเป็นแกนความคิดที่สำคัญยิ่งในกระบวนการ ก่อรูปและการสร้างระบอบประชาธิปไตยในทุกประเทศ การ พิจารณาถึงที่มาและความเปลี่ยนแปลงของความคิดดังกล่าว จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความเข้าใจและความรับรู้ในเรื่อง ประชาธิปไตยในประเทศนั้นๆ ไม่เช่นนั้นการพูดถึง ประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นการพูดถึงแต่ตัวแบบหรือโมเดล และทฤษฎีของมันโดยขาดเนื้อหาอันมีชีวิตและที่เป็นปัจจัย ภายในที่จะผลักดันหรือต่อต้านการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบอบ ประชาธิปไตยที่เป็นจริงของสังคมต่อไป

ขอขอบคุณฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ให้เกียรติและเชิญชวนให้ผมเสนอบทความวิเคราะห์เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในประวัติศาสตร์การเมืองไทยแก่ สาธารณชน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าความเข้าใจและการตีความ ของผมจะมีส่วนในการกระตุ้นและเปิดมิติในการค้นคว้าและ อภิปรายถกเถียงในประเด็นปัญหาว่าด้วยประชาธิปไตยใน ทางวิชาการที่เข้มข้นและก้าวรุดหน้าต่อไป

ท้ายที่สุดผู้เขียนขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระและศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่ได้กรุณาอ่านต้นฉบับและให้ข้อคิดเห็น คำวิจารณ์และคำ

เสนอแนะที่มีประโยชน์อย่างอบอุ่นยิ่ง คงไม่ต้องกล่าวถึงความคิดเห็นและการตีความในบทความนี้ หากมีข้อที่ผิดพลาดหรืออ่อนด้อยด้วยประการใดก็ตาม ล้วนเป็นของผู้เขียนเองทั้งสิ้น การสนับสนุนและช่วยเหลือกันในทางวิชาการและภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการสร้างประชาคมแห่งวงวิชาการขึ้นมา ปรากฏจากบรรยากาศและชุมชนวิชาการที่ร้อยรัดกันด้วยปัญญา ก็ยากที่จะสร้างสรรค์และยกระดับต่อยอดงานวิชาการขึ้นไปได้อย่างแท้จริง

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

ท่าพระจันทร์

๘ ตุลาคม ๒๕๕๖

สิทธิ และ เสรีภาพ
ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

Freedom and Rights
in Thai Political History

ศบอชย

๑ ปัญหาและข้อคิดในการศึกษา ประวัติศาสตร์ความคิด ทางการเมือง

งานเขียนชิ้นนี้ต้องการอภิปรายและเสนอมุมมอง และข้อสังเกตในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ โดยพิจารณาจาก ประวัติศาสตร์การเมืองไทย การให้นำหนักไปที่แนวความคิดและวาทกรรมของมโนทัศน์สิทธิและเสรีภาพ มาจาก สมมติฐานของผู้เขียนเองว่าการศึกษาคำความเข้าใจใน เนื้อหาทางความคิดของการปฏิบัติทางการเมือง จะช่วยให้การวิเคราะห์และประเมินภาพรวมของสถาบันและการ ปฏิบัติทางการเมืองในเรื่องต่างๆ มีความกระจ่างและที่สำคัญคือมองเห็นความต่อเนื่องและขาดตอน หยุดชะงักไป ถึงการเบี่ยงเบนของแนวความคิดหนึ่งๆ ในช่วงเวลาที่ยาว ในประวัติศาสตร์ได้ มูลเหตุและปัจจัยของวิวัฒนาการในทาง ความคิดจึงดำเนินควบคู่ไปกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเชิง

โครงสร้างและสถาบันทางการเมืองด้วย ก่อนที่วิชาประวัติศาสตร์สมัยใหม่เกิดขึ้น การศึกษาและเข้าใจในอดีตกาลอันรวมถึงเหตุการณ์จำนวนมากที่หลากหลายนั้นมักกระทำโดยผ่านการเล่าและพรรณนาถึงประวัติของบุคคลผู้เป็นศาสดาหรือจักรพรรดิของศาสนาหรืออาณาจักร ในนั้นจะพบว่าสิ่งที่เป็นตัวเชื่อมร้อยรัดเหตุการณ์เรื่องราวในอดีตให้ปรากฏออกมาเป็นเรื่องราวเดียวกันก็คือคำสอนหรือหลักคิดของศาสดาและจักรพรรดิคนสำคัญๆ เป็นสำคัญ นักปรัชญาและนักคิดจำนวนหนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ จึงเชื่อว่า แม้ว่าเราไม่อาจกลับไปรู้เห็นถึงเหตุการณ์ในอดีตกาลได้อย่างจริงๆ อีกต่อไป แต่เราสามารถศึกษาถึง “ความคิด” ของอดีตได้ เพราะเหตุว่าการกระทำที่มีนัยสำคัญของคนและสังคมในอดีตก็คือความคิดของคนสมัยโน้นที่แสดงออกในเหตุการณ์เรื่องราวนั้นๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นการที่เราศึกษาจนเข้าใจความคิดของอดีตได้ ก็หมายความว่าเราสามารถมองเห็นประวัติศาสตร์เรื่องนั้นๆ ได้อย่างใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดเช่นกัน การรู้ประวัติศาสตร์ลักษณะนี้ในทรรศนะของนักปรัชญาประวัติศาสตร์อย่างเฮเกลคือการเห็นถึงความมีเหตุผลของประวัติศาสตร์ (Hegel 1953) แต่จะเห็นและเข้าใจในความคิดของอดีตได้อย่างถ่องแท้ก็ต้องทำความเข้าใจและรู้จักบริบทของเรื่องนั้นด้วย เพราะความคิดไม่อาจ

เกิดและดำรงอยู่ในความว่างเปล่าได้ หากต้องมีสภาพทาง
วัตถุที่เรียกว่าพื้นที่และเงื่อนไขรองรับอยู่ด้วย (นิธิ ๒๕๒๕)

เมื่อพูดถึงเรื่องการเมือง ประเด็นปัญหาใจกลางใน
ปัจจุบันคงไม่มีเรื่องไหนที่มีการถกเถียงและอภิปรายกันใน
หมู่ประชาชนอย่างกว้างขวางมากมายเท่าเรื่องประชาธิปไตย
มโนทัศน์และแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตยมีการพูดถึงอย่าง
เป็นกิจลักษณะ ภายหลังที่ประเทศตะวันตกได้พัฒนาก้าว
เข้าสู่การเป็นประเทศสมัยใหม่และได้ขยายอำนาจและ
อิทธิพลทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองไปทั่วโลกนับตั้งแต่
คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา กล่าวในมิติของความคิด
ทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานรองรับและเป็นจุดหมายของ
ระบอบประชาธิปไตยด้วยได้แก่ความคิดว่าด้วยเสรีภาพ
ประชาธิปไตยกับเสรีภาพ (democracy and freedom)
จึงเกือบเป็นเรื่องเดียวกัน โจทย์แรกที่ผมต้องการค้นหาจึง
หนีไม่พ้นคำถามว่าทำไมเสรีภาพถึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างขาด
ไม่ได้ของประชาธิปไตย กล่าวได้ว่าระบอบการเมือง
ประชาธิปไตยนั้นวางอยู่บนความคิดหลักของอิสรภาพ
(liberty) หรือเสรีภาพ (freedom) และความเท่าเทียมกัน
(equality) ของปัจเจกบุคคล (individuals) อันนี้เป็น
อุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชน ที่กำกับการเคลื่อนไหว
ทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ ในขณะที่การปฏิบัติ

ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย

"สิทธิ" และ "เสรีภาพ" ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

สิทธิ เสรีภาพในสังคมไทยนั้นวางอยู่บนอำนาจและความชอบธรรมของ “ผู้เป็นใหญ่” มากกว่าการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เป็นเสรีภาพของปัจเจกชนที่มีฐานะเท่าหรือสูงกว่าสังคมและรัฐ มูลเหตุของปัญหาในการสร้างระบอบประชาธิปไตยในสังคมสยามไทย มาจากปัญหาทางการเมืองคือ อำนาจรัฐสมบูรณาญาสิทธิที่ครองความเป็นเจ้าอย่างยาวนานและมีอิทธิพลต่อเมืองสูง มโนทัศน์และอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐจารีตสยามดังกล่าวทำให้การสร้างพื้นที่และสถาบันไปถึงชนชั้นที่รองรับระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างยากลำบากและลุ่มๆ ดอนๆ หลายครั้งประสบอุปสรรคและความขัดแย้งภายในกันเอง จนกลายเป็นพลังขัดขวางและทำลายจุดหมายและอุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนลงไปเสียเอง

ISBN 978-616-314-061-6

9 786163 140616

ราคา 180 บาท
หมวดรัฐศาสตร์

<http://www.thammasatpress.com>